

ZORAN AVRAMOVIĆ
Fakultet za kulturu i medije
Beograd

UDK 323(497.1):323.1(=173.41)
Originalan naučni rad
Primljen: 21.1.2011
Odobren: 28.2.2011

JUGOSLOVENSTVO (I KOMUNIZAM) - IZVORI SRPSKE SAMOMRŽNJE

Sažetak: U radu se istražuju izvori srpske samomrznje u 20 veku. Tvrdi se da je ova struja mišljenja i ponašanja među srpskim narodom, uslovljena stvaranjem jugoslovenske države i komunističkom ideologije. Svi nacionalno-verski i politički separatistički pokreti od 1918 do 1991. godine deluju antisrpski. Ukazuje se i na inostranu antisrpsku propagandu. Analizira se onaj deo srpske nacionalne elite koji je prihvatao propagandu o srpskoj krivici i na temelju takvog mišljenja zasnivao svoje srbomrzačko delovanje. Otpor jugoslovenstvu i komunističkoj vlasti od strane srpskih intelektualaca i političkih aktivista, tretirao se kao izraz srpskog nacionalizma u različitim formama – od blažih osuda do teških verbalnih osuda (mračnjaštvo, ksenofobija, autizam) do zatvora. U zaključku se podvlači tvrdnja da je raznolika identifikacija sa jugoslovenstvom osnovni izvor srpske samomrznje.

Ključne reči: srpska samomrznja, jugoslovenstvo, komunizam, nacionalna elita

Shvatanje ili pamćenje političke prošlosti ima (dez)integrativni značaj za naciju. Problemi sadašnjice nisu samo tekuće protivrečnosti već i sukobi oko tumačenja prošlosti koja konstituiše sadašnjost. Recepcija političke prošlosti je različita. Krićka samoanaliza vlastite nacionalne prošlosti meša se sa njenom monumentalizacijom i emotivizmom.

Jugoslovenska država je deo identitetskog sećanja svih nekadašnjih nacija, nacionalnim manjina i građana. Sa njenim razaranjem, antijugoslovenstvo je imalo ulogu učvršćivanja političkog i nacionalnog identiteta novonastalih država, ali ne jednako u svim nacionalnim elitama a niti unutar nacionalnih elita. Odbacivanje jugoslovenske prošlosti shvata se kao deo buduće nacionalne državotvornosti. Neretko, ta „jugoslovenska tamnica” u delovima nesrpskih elita tumači se kao velikosrpska dominacija a čuje se i reć „geno-

Zoran Avramović, Jugoslovenstvo (i komunizam) - izvori srpske samomržnje

cid” nad albanskim, muslimanskim, hrvatskim etnosom. Može li se politička prošlost primiriti, odbaciti ili napustiti? Zapravo, da li je ona ponekad uporište za odbacivanje nove nacionalne i političke realnosti?

Nacije skupljene u jugoslovensku državu doživele su razvoj i emancipaciju: muslimani, Makedonci, Crnogorci nisu postojali kao nacije pre stvaranja socijalističke jugoslovenske države. Hrvati su se ujedinili sa nastankom Kraljevine SHS. A šta je srpski bilans u jugoslovenskoj državi od 1918-1991. godine?

Kakav porazni politički i državni bilans Srba! Uzaludnost ogromnih žrtava za stvaranje prve i druge Jugoslavije. U novu državu su Srbi ušli kao pobjednička i slavom ovenčana vojska, a iz te iste države su izašli sa svetskom medijskom i političkom slikom kao demoni, zlikovci, zveri, „narod ubica”, itd.

U toj državi za koju je data intelektualna energija, političko znanje, materijalna dobra, Srbi su doživeli da se delovi njihovog nacionalnog bića otkidaju i konstituišu kao nove nacije. O tom mrvljenju srpskog nacionalnog identiteta, niko nije mogao ni da sanja pre 1918. godine.

Oni koji su se žrtvovali za novu državu, Kraljevinu SHS, nisu ni slutili da će za samo dvadesetak godina započeti genocid hrvatskih ustaša nad Srbima (Jasenovac), a neku godinu kasnije tihi, a potom sve očitiji izgon Srba sa Kosova. Etnička istiskivanja srpskog naroda sa vekovnih teritorija, nastavljena su u državi za koju su verovali da je ostvarila san o nacionalnom ujedinjenju i oslobođenju.

Srpska kulturna dobra su u Jugoslaviji, osobito u socijalističkoj, postala svojina svih, da bi se u pogodnom trenutku uzimalo koliko treba. Cepa se srpski jezik. Srpska kultura je u istoriji jugoslovenske države postala razgrađen vinograd; u njega je ulazio ko je hteo i uzimao delove duhovne tradicije, ustanove, ličnosti, dela.

Ali postoji još jedan nerasvetljeni bilans jugoslovenstva. Da li je sa stvaranjem jugoslovenske države 1918. godine, rođena srpska samomržnja, da li je ona bila klevka mržnje o kojoj je reč ili je tada samo nabujao korov čije je seme posejano u prethodnim istorijskim razdobljima? Za dublja i šira istorijska istraživanja, bilo bi dragoceno saznanje o dejstvu okupacijskog faktora (osmanlijsko, austrougarsko carstvo kao i dejstvo katoličke crkve) na pojavu srpske samomržnje. Pritisak velikih država na srpsku naciju je politički posao dugog dejstva. Prelazak na islam i katolicizam Srba u zapadnim krajevima Balkana, i njihovo ponašanje prema Srbima koji su ostali postojani u veri i jeziku, može se objasniti iz jedne druge socijalnopsihološke i političke perspektive. Reč je o mržnji odnarođenih Srba – od poturica do ustaša u Drugom svetskom ratu.

Ovde je, međutim, reč o Srbima koji se nisu odnarodili, koji su ostali u srpskoj naciji ali koji iz nekih razloga ispoljavaju mržnju, netrpeljivost, gnušanje prema sopstvenoj naciji. Drugim rečima, to su oni Srbi koji veću vrednost pridaju drugim nacijama, koji „navijaju” za drugu naciju u konkretnim društvenim i kulturnim sporovima. Ova pojava nije bila izražena u neodnarođenom srpstvu pre 1918. godine. Tokom XIX veka Srbi su se borili za oslobođenje i ujedinjenje, za svoju državu a rodomrzilaštvo se javljalo na podeli preveravanja i ostajanja u pravoslavnoj veri i naciji.

Za samo sto godina Srbi su uspeli da se oslobode turskog pašaluka i feudalne uprave i da pri tom izgrade nezavisnu parlamentarnu i vojnički jaku državu. Ovaj politički hod kroz istoriju XIX veka nije bio bez protivrečnosti i brojnih prepreka. Srpska malobrojna inteligencija, morala je sa mudrošću i upornošću da rešava tri krupna politička zadatka: 1) borba za nacionalno ujedinjenje i oslobođenje, 2) borba protiv pritiska velikih sila na „duh slobode u Srbiji”, 3) borba za unutrašnje političko ustrojstvo, za institucije ustava, zakona, parlamentarizam (Čubrilović, 1982).

Sa stvaranjem Kraljevine SHS 1918. godine, srpska politička inteligencija našla se u radikalno novim državnim, etničkim i civilizacijskim uslovima. Nacionalni i državni ciljevi za koje se zalagao srpski politički um bili su suočeni sa novom stvarnošću. Šta se promenilo u strukturi tri vodeća politička zadatka srpskog naroda?

Borba za nacionalno oslobođenje i ujedinjenje rešavala se tako što se srpski narod našao u granicama nove države, izmešan u sukobima sa drugim verskim i etničkim zajednicama. Drugi veliki cilj - otklanjanje pritiska velikih sila na Srbiju, ostvaren je utoliko što on nije pogađao samo Srbiju koliko novu državu SHS, odnosno Kraljevinu Jugoslaviju.

Treći zadatak je bio najteži: kako ustavno urediti Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca? Pitanje je ostalo bez odgovora i u socijalističkoj Jugoslaviji. Srpska politička inteligencija nije uspela da izgradi jedan koherentan program povezanosti demokratske države i nacionalnih interesa srpskog naroda, dok su delovi hrvatske i slovenačke od početka imali jasne separatističke planove.

Teorijska istraživanja ovog veoma značajnog pitanja za istoriju srpske političke svesti, još uvek čekaju na istraživače. Jedan analitički uvid u srpsku međuratnu periodiku, kao i u javne iskaze političkih ličnosti, sugerira zaključak da se srpska javnopolitička misao podelila na nekoliko stanovišta: jedna je pomerila težište interesovanja posle 1918 na stvaranje *ideologije jugoslovenstva i odbranu nove države* od unutrašnjih i spoljnih neprijatelja. Devetnaestovekovna briga o izgradnji ustava i parlamentarnih institucija, potisnuta je za račun odbrane jugoslovenstva i nove države. (Kada je Svetozar Miletić

Zoran Avramović, Jugoslovenstvo (i komunizam) - izvori srpske samomržnje

napisao 1846. godine pesniku Petru Preradoviću: „Mi ćemo ostati Srbi i nećemo biti ni Hrvati ni Iliri”, nije ni sanjao da će 70 godina kasnije poželeti da postanu Jugosloveni.) Tek uoči drugog svetskog rata, pokreće se pitanje srpskog nacionalnog interesa, ali opet u senci jugoslovenstva. Za razliku od Hrvata koji misle samo na hrvatstvo, Srbi, po uverenju Slobodana Jovanovića, treba da a) brane srpstvo i b) da brinu o jugoslovenskoj državnoj celini (Jovanović, 1940).

Druga se inspirisala *komunističkom ideologijom* a jedan od njenih glavnih ciljeva bio je rušenje Jugoslavije kao velikosrpske tvorevine. Srpski interesi su bili na meti ostrašćenih ideoloških i političkih napada srpskih komunističara u ilegali ili kamuflirani u javnosti.

U socijalističkoj Jugoslaviji srpska politička inteligencija opet se nalazi u prvom redu branilaca, ovoga puta klasne suštine jugoslovenstva i jugoslovenske države. Ona je najglasnije pevala o titoističkom „bratstvu i jedinstvu” u razdoblju SFRJ. Sa približavanjem 1991. jedan deo srpske inteligencije emotivistički kritikuje srpske političke zablude, ali sa nedovoljnom artikulacijom srpskog nacionalnog i državnog interesa.

Ovde smo u prilici da formulišemo pretpostavku opsežnijih istraživanja: devetnaestovekovnu borbu za ograničavanje apsolutne vlasti i demokratsko uređenje države, srpska inteligencija zamenjuje posle 1918. godine, borbu za ideju jugoslovenstva i utemeljenje jugoslovenske države. Iz nezavršenog političkog posla ušlo se u jedan, kako istorija pokazuje, uzaludan državnički poduhvat. Koliko energije, koliko znanja, koliko ustanova, koliko političkih karijera je potrošeno bez ikakvih rezultata?

Srpska odbrana jugoslovenske države po svaku cenu

Kraljevina SHS odmah po osnivanju 1918. godine, demonstrirala je svoju pravnu i međunacionalnu nestabilnost. Izbori za ustavotvornu skupštinu 28. novembra 1920. pokazali su da se biračko telo opredeljuje prema verskim i nacionalnim osećanjima. Hrvatske stranke su zahtevale federalno ustrojstvo države a srpske (radikali i demokrate) unitarno. Ubistvo Pavla i Stjepana Radića u Skupštini 1928. samo je produbilo politički jaz između Srba i Hrvata koji je ionako bio pun svađa, netrpeljivosti i isključivosti. U takvoj atmosferi srpska politička elita sa kraljem Aleksandrom Karađorđevićem jača institucije „integralnog jugoslovenstva”; on donosi Proklamaciju 1929. u kojoj suspenziju ustava motiviše potrebom „održavanja punog državnog i narodnog jedinstva” a jedno krilo hrvatske politike formira ilegalno-separatističke i antisrpske organizacije. Ante Pavelić obrazuje 1932. godine „Hrvatsku revolucionarnu organizaciju” čiji je cilj bio da u hrvatskoj državi ne može od-

lučivati onaj „tko nije po korijenima i po krvi član hrvatskog naroda”. Ubistvo kralja Aleksandra 1934. godine u Marseju, kao ni sve druge međuratne nacionalne činjenice, nije uzdrvalo veru srpske nacionalne i političke elite u novi politički identitet. Tek sa stvaranjem banovine Hrvatske 1939. jedan proplamsaj srpskih interese se javlja ali opet u jugoslovenskom okviru.

Početak Drugog svetskog rata 1941. nije pomutio srpsku veru u jugoslovenstvo i jugoslovensku državu. Brzom slomu vojske Kraljevine Jugoslavije doprineli su Hrvati iz komandnog sastava; Mačekove straže u Hrvatskoj učestvovala u razoružavanju kraljevske vojske. Beograd je napadnut 6. aprila 1941. a 10. aprila proglašena Nezavisna država Hrvatska. U toj državi srpski narod iz nekadašnje Vojne krajine i Bosne biva izložen genocidu u ustaškim logorima. Jasenovačka fabrika smrti zapošljavala je konvertite kao što su Ljubo Miloš, Miroslav Filipović - Majstorović i drugi.

Na jugu države, na Kosovu i Metohiji, šiptarski balisti se bore u toku Drugog svetskog rata na strani fašističkih snaga. Kako se u svem tom ratnom haosu ponašaju politički i vojno Srbi? Konfuzno dozlaboga. Četnici, partizani, kvislinzi sa duboko različitim pogledima na srpstvo i jugoslovensku državu.

U socijalističku Jugoslaviju srpski narod je ušao kao bogalj - smanjen je za 1.200 000 svojih glava. Nastavio je zajednički život sa narodima u čijem je mišljenju i delovanju egzistirala jedna jaka antisrpska struja. Među Hrvatima su bile ustaše, među muslimanima - islamski verski fanatici, među Albancima balisti, a bilo je i crnogorskih ustaša. Te snage su bile vojno i politički poražene. U maju 1945. godine, ugušen je vojni otpor balista na Kosovu, kao i ustaša u Hrvatskoj. Taj poraz međutim, nije mogao da porazi jedan duh mržnje prema Srbima i njihovim nacionalnim interesima. Antisrpski duh je izbijao u različitim formama posle 1945. godine i u okolnostima Titove komunističke diktature „bratstva i jedinstva”. Već posle dvadeset godina od završetka Drugog svetskog rata u Hrvatskoj se komunisti mobilišu oko nacije - zahteva se suverena Hrvatska na štetu srpskih interesa. Na Kosovu jača albanski separatizam u formi pokrajinskih zahteva. Nacionalne težnje nesrpskih naroda omogućile su rad i usvajanje Ustava iz 1974. koji je bio poguban po srpske nacionalne i državne (jugoslovenske) interese. Teritorijalno - administrativna i nacionalna dezintegracija Srba bila je te godine dovedena do svog kraja. Pobuna nacionalno zainteresovanih Srba dočekana je kod srpskih Jugoslovena i komunista „na nož”. Njima je bila važnija odbrana jugoslovenske države i ideologije buduće utopije od konkretnog stanja srpske nacije.

U višenacionalnoj i višekonfesionalnoj državi u kojoj se Srbi optužuju, a kada su izbili ratni sukobi i fizički satiru, neugasiva je ta privrženost Srba jugoslovenstvu, bilo u formi monarhije bilo komunističke ideologije. Zbunjujuća je ta širina srpskih političara, naučnika, književnika prema primanju i

prelasku preko zla koje je učinjeno narodu kome pripadaju. Milo Lompar je (2010) blizak tezi da „postoji jedna oveštana tradicija koja izvire iz pounutrašnjeg hrvatskog stanovišta u srpskoj javnoj svesti”. To stanovište je nesrpsko a u ekstremnim oblicima antisrpstvo do negacije. Tačnije bi bilo reći *u jednom delu* svesti srpske inteligencije i političara.

Od 1918. godine može se pratiti jedna samopotcenjujući i niskovrednovani odnos prema sopstvenoj naciji u srpskoj eliti. Blaga forma je Skerlićevo optiranje za latinično pismo. Između dva rata, privrženost srpstvu u odnosu na jugoslovenstvo među srpskom inteligencijom se kritikovalo. A komunistički pokret je bio otvoreno antisrpski. Posle 1945. srpski komunisti su najžešće udarali po srpskom ispoljavanju nacionalne svesti, a pečat je dao Dobrovoje Vidić, koji je ostao upamćen po izjavi iz 1945. godine: „Šest stotina i pedeset hiljada streljanih Srba u BiH to je dug koji je srpski narod platio za zločinačku politiku beogradskih vlastodržaca”. Ta rečenica nije oznaka jedne političke ličnosti. Ona ubedljivo osvetljava mentalni sklop jednog, ne malog broja pripadnika srpske nacije u drugoj polovini XX veka. Zar se može drugačije objasniti onaj hor rodomrzaca u toku razbijanja SFRJ (1992-2000)? Enciklopedijsko ostrašćeno optuživanje Srba za sva zla u tom vremenu o kome je reč, bila su neskriveno umrežena i promišljena u delu srpske intelektualne elite (Avramović, 2009).

Nacionalni sukobi su osnovna karakteristika postojanja jugoslovenske države. I Kraljevina SHS i Socijalistička Jugoslavija se neprekinuto suočavaju sa nacionalnim govorom i interesima političkih i intelektualnih elita. Problemi su bili sledeći: 1) nejednaka brojnost nacija (Srbi najbrojniji), 2) nacionalna svest različita, 3) teoriju o „jednom plemenu sa tri naroda” prihvataju Srbi ali ne i Slovenci i Hrvati, 4) težnja prema nacionalnoj samostalnosti bila je različita – Srbi najmanje ispoljavaju ovu ambiciju, 5) pripadnost različitim civilizacijskim krugovima, 6) suštinski različite političke tradicije i vizije nacije.

Kominternovsko-komunistička borba protiv srpske hegemonije (srpske nacije) uključila je i srpske komuniste između dva svetska rata. Nesrpske građanske i političke elite napadale su srpski nacionalizam sa različitim stanovišta. U tome su imali pomagače i na srpskoj strani.

Posleratni federalizam (i partijski unitarizam) ustavno-pravno je trebao da reši „srpsku hegemoniju” pa je republičkim granicama razdvojio srpsku naciju. Komunistički internacionalizam i srpska nacija opažani su i doživljavani u nesrpskim jugoslovenskim elitama kao smetnja njihovoj slobodi i samostalnosti. Uprkos (kon)federalnom rešenju, koje je kulminaciju imalo u Ustavu iz 1974. godine, iz centara nesrpskog nacionalizma stizao je zahtev za poštovanje načela samoopredeljenja. Problem je nastao kada je to načelo prihvatila i srpska nacionalna elita 1991. godine.

Govor samoopredeljenja Srba u jugoslovenskoj državi nailazio je na otpor Hrvata a kasnije i muslimana u BiH zbog toga što realizacija tog načela ugrožava republičke „granice”. Međutim, uvek je bilo Srba izvan Srbije koji su takođe napadali srpske planove o rešavanju srpskog nacionalnog pitanja u jugoslovenskoj državi. (Svetozar Pribičević, primera radi, Srbin iz Hrvatske pre, a posle 1945. godine, srpski komunisti iz drugih republika bili su u prvim redovima Titove borbe protiv nacionalnih i političkih „devijacija” Srbije).

Svaki nacionalni zahtev sa srpske strane, deo srpske elite je doživljavao kao neku vrstu „izdaje” koju treba osuditi. Kada je 1990.- tih godina, srpski nacionalni i politički interes počeo da se rešava bez velikog obzira na jugoslovenstvo, skočili su predstavnici drugih nacija u SFRJ ali i deo srpske elite koji je žestoko počeo da optužuje Srbe za napukline u državnoj zgradi i za kasnije ratne sukobe. A u toku razbijanja SFRJ (1992-2000) ostrašćeno optuživanje Srba za sva zla u tom vremenu, bila su neskriveno organizovana (Avramović, 2009).

Srpska krivica - spoljna i unutrašnja

Inostrana, prevashodno evropska optuživanja i demonizacija Srba imaju svoju bogatu istoriju. Polazna tačka je „istočno pitanje na Balkanu”, kada se evropske (engleske) simpatije okreću prema Turskoj.

Britanski premijer u dva navrata tokom XIX veka bio je Bendžamin Dizraeli (1804-1881). Njegova imperijalna politika obuhvatila je i „istočno pitanje”, zapravo favorizovanje Otomanskog carstva na račun Srbije ne bi li sprečila jačanje ruskog uticaja na Balkanu. U to vreme Rusija nije bila komunistička država već pravoslavna civilizacija. Najdirektnije se umešao 1874-1880. godine u politiku i nacionalne interese zemalja Balkanskog poluostrva na štetu srpskih interesa (Ković M. 2007).

Od tog vremena u ulozi onog ko se protivi integraciji srpske nacije javljaju se razne sile. Na Berlinskom kongresu 1878. godine, srpska državnost se priznaje u ondašnjim granicama kako se ne bi povezala sa Srbima (pravoslavne i islamske vere) u Bosni i Hercegovini i sa Crnom Gorom. Bosna i Hercegovina se dodeljuje na starateljstvo Austro-Ugarskoj monarhiji, koja 1907. proglašava aneksiju. Od 1906. do 1911. traje carinski rat protiv Srbije. Početkom XX veka Austro-Ugarska je bila glavni neprijatelj srpstva (Samardžić, 1984). Kada je Srbija izašla na more preko severne Albanije 1912. i 1913. godine, Beč je zapretio ratom ukoliko se Srbija ne povuče.

U Prvom svetskom ratu sile osovine sa Nemcima na čelu ratuju protiv srpskih nacionalnih i državnih interesa. Centralne sile su 1914. zapretile Srbiji fizičkim istrebljenjem - u tom ratu Srbija je izgubila trećinu svog stanovništva. Austronemačke optužbe Srba za izbijanje rata svodile su se na tvrdnju da je Principova krivica, ustvari krivica svih Srba (Srbija mora umreti, 1995).

Drugi svetski rat je opet doveo političke Nemce (fašiste) u sukob sa Srbima. Oni su bili priznali ustašku državu, učestvovali u komadanju teritorije od strane suseda, i formirali sa Italijanima „veliku Albaniju”. „Kosovo je nož u leđa Jugoslaviji”, zapisao je Grof Čano u svojim dnevnicima prilikom posete Kneza Pavla Rimu 1939. godine. (Crnjanski, u Avramović, 2002). Bugarski i mađarski fašisti učestvuju u komadanju srpske teritorije u vreme Drugog svetskog rata. Srbi su 1941. godine, krivi Nemcima zbog otpora, ali su krivi i saveznicima zbog samosvojne slobode suprotstavljanja neprijatelju (Simeunović, 2007)

Posle rata 1945. na konferenciji u Teheranu 28. XI -2.XII 1943. Ruzvelt, Staljin i Čerčil odlučuju da se „Jugoslavija obnovi kao država u potpunom teritorijalnom integritetu i nezavisnosti”. Ovom odlukom samo su prikriveni zločini pripadnika svih naroda nad srpskim narodom u toku rata a koji su ostali da žive u „obnovljenoj” zajedničkoj državi. Da li je Jugoslavija bila mogućna posle Jasenovca? – jedno je od ključnih pitanja političke prošlosti srpskog naroda (Stojanović, S. 1997). Ovome treba dodati i pitanje - i posle šiptarskih balista, muslimanskih ustaša.

Od 1918. pa sve do 1991. strane sile su se „mešale” u unutrašnji politički život Jugoslavije sa dva lica – jedno za očuvanje države a drugo za pomaganje nersrpskih nacionalnih težnji. Englezi su u Kraljevini Jugoslaviji podsticali hrvatska prava, a posle rata svi su imali svoje strane zaštitnike osim Srba. To se pokazalo u procesu rasturanja SFRJ od 1991 do 1999 godine.

Od 1991. politička Evropa se sa američkom administracijom ujedinila u horu optuživanja srpskih političkih interesa i njihovih lidera. Srbija je bila kriva jer nije učestvovala u rušenju Berlinskog zida 1991. godine. U osnovi njihove strategije našao se interes političke, teritorijalne i kulturne dezintegracije Srba a istovremeno državne integracije ostalih naroda što treba razumeti kao geopolitiku velikih sila.

Zavisno od epoha i okolnosti u taj tok protivljenja srpskoj integraciji su ulazili i drugi narodi; posle 1991. godine, pod opsesijom NATO i EU integracijom i drugi bivši srpski saveznici iz Drugog svetskog rata - Francuzi i Englezi. Antisrpsvo se manifestovalo na više načina: fizičko istrebljenje, ekonomsko slabljenje, političko - diplomatsko izolovanje, karakterološko demonizovanje, medijsko ocrnjivanje. Ali to je bio samo kontinuitet pritisaka i kažnjavanja Srba: 1906-1911 carinski rat, 1914. Austrougarske kaznene ekspedicije po Srbiji, 1915. bugarski pokolji, 1941. godine pokolj hrvatskih ustaša u Jasenovcu i drugim logorima, 1941. streljanje 1000 Srba za jednog Nemca, 1992 -1998 totalne ekonomske sankcije, 1995. isterivanje Srba iz Hrvatske, 1999. NATO bombardovanje, 2008. priznavanje Kosova kao nezavisne države.

Od 1990. narasta talas antisrpske kampanje u Americi. Stvaraoci anti-srpskog raspoloženja u „najjačoj sili sveta” su funkcioneri administracije sa

neobično žestokim rečnikom, lobiji bivših jugo-republika, i mediji - TV i štampa (Vuković, S. 2009). Tu količinu mržnje i laži teško je izmeriti. Međutim, njeno poreklo nije teško otkriti. Novcem se plaćaju svakojake laži i izmišljotine. Ogrešenja o činjenice u toj meri nije moguće drugačije objasniti nego razrađenim sistemom korupcije.

Kulminacija inostrane antisrpske politike usledila je 1999. kada je NATO 72 dana bombardovao SRJugoslaviju (Srbiju i Crnu Goru) a završni udarac srpsko- jugoslovenskom porazu zadat je zapadnim priznanjem Kosova i Metohije kao „nezavisne” države 2008. godine. NATO bombardovanje je trebalo da potvrdi tezu o kolektivnoj srpskoj krivici. Srbija je kriva zbog sprečavanja kosovskih Albanaca da izdvoje teritoriju Kosova i Metohije iz njenog sastava. „Zbog toga je Srbiji bila namenjena dugotrajna kazna izolovanosti, pokoravanja do beznačajnosti, do koje se može stići ekonomskim i vojnim i kulturološko-komunikacioni, ali i unutrašnjim nacionalnim međuuinštenjem, odnosno umanjivanjem svih bitnih resursa” (Simeunović, D. 2007.)

Srbi su, dakle, krivi za ratove 1991-1999. godine, na prostoru SFRJ. Srbi su iseljeni, podeljeni, oklevetani u svetskim medijima, optuženi za genocid u jednom gradiću (pojam genocida?) u Republici Srpskoj, privedeni u Hag, oteto im je Kosovo ali su i dalje krivi i zato kažnjeni. Osnovan je sud u Hagu u koji je strpano celokupno političko, vojno i policijsko rukovodstvo Srba u ratovima na prostoru SFRJ. Marti Ahtisari 2006. godine je glasno rekao da su „svi Srbi krivi” i zato moraju da izgube Kosovo. (Simeunović, D. 2007).

Ovim političkim i vojnim napadima na srpsku naciju, koja se odvija već dva veka u pojedinim krugovima evropskih centara moći, treba dodati i stvaranje etnopsihološke slike Srba kao opasnih primitivaca, kao naroda koji ne zna za zakon, koji je protiv civilizacije. Taj rečnik strane srbofobije je užasan i zastrašujući po sliku srpske nacije (Dimitrijević V. 2010., Vuković, S.2009).

Zašto je jedna struja političke Evrope bila antisrpski orijentisana? Zašto je uvek imala spreman rečnik o srpskom primitivizmu, agresivnosti, nesposobnosti za napredak? Odgovor zaslužuje šire istraživanje. Ali ovo bi bile početne pretpostavke: a) raširene predrasude o Srbima kao ruskom pionu na Balkanu, b) fragmentacija Srba na Balkanu doprinosi većoj manevarskoj moći velikih sila da ostvaruju svoje uticaje i interese, c) srpski kult slobode i nezavisnosti, što ima za posledicu teškoće kooperacije, d) strah od herojstva i buntovništva Srba.

Činjenice govore da je u evropskoj (i američkoj) političkoj eliti postojana već dva veka jedna struja negativnog mišljenja i ponašanja o Srbima. U XX veku ona insistira na *srpskoj krivici* za izbijanje Prvog svetskog rata 1914. godine, za političke prilike u jugoslovenskoj državi pa sve do „svena-

rodne srpske krivice zbog Kosova i Metohije” koju je izrekao 2006. godine Marti Ahtisari, čovek koji je u ime UN i Evrope vodio pregovore o statusu Kosova i Metohije i koji je valjda i zbog tih reči zaslužio 2009. godine, Nobelovu nagradu za mir.

Srpski narod je imao u nekim evropskim silama i savezima velikog protivnika u afirmaciji političkih težnji i planova. Evropa, naravno u tom pogledu nije bila jedinstvena; negde više, negde manje egzistirala je anti srpska struja političkog mišljenja i delovanja. Ovom protivljenju pridružili su se delovi političke i kulturne elite „južnoslovenske braće”, pre, za vreme i posle propasti jugoslovenske države. Ali, za srpski politički um najsloženije pitanje za objašnjenje ovakve slike sopstvenog kolektivnog bića, svakako je uključivanje u anti srpski politički diskurs i delova srpske nacionalne elite. Srbi su imali političke protivnike nacionalnih i državnih interesa, i iz sopstvenih ređova - srpske rodomrsce.

Austrijsko-nemačka „teorija” o srpskoj krivici, preuzimana je jednako od neprijatelja srpstva u jugoslovenskoj državi i od srpskih anti Srba (Simeunović, D. 2007). Došlo je da retkog spajanja inostrane i domaće mržnje prema Srbima i njihovim političkim i nacionalnim interesima uz prilično „obrađenu” etno psihologiju.

Tokom postojanja jugoslovenske države jedna grupacija Srba (deo intelektualne i političke elite) je svojim mišljenjem i ponašanjem uporno, kontinuirano a ponekad strasno kritikovala Srbe zbog stanja u državi, pogotovo zbog odnosa prema drugim nacijama i verama u toj državi, a osobito zbog razbijanja SFRJ. Kod njih je bila izražena potreba da optužuju sopstvenu naciju zbog 1) odnosa prema drugima, 2) preterivanja u vrednovanju sopstvenih kvaliteta. Bez osporavanja da je takvih javnih ponašanja bilo među Srbima, mora se konstatovati da je suprotstavljanje bilo povezano sa „prelaskom na drugu stranu” ili manifestnim udaljavanjem od sopstvene nacije (stid, sramota, izbegavanje pominjanja imena).

Oni Srbi koji su dovodili u pitanje jugoslovensku državu bili su predmet one vrste kritike na čijim temeljima je izrastala i samomržnja kao oblik netrpeljivosti prema sopstvenoj naciji.

Oni Srbi koji su preterivali u vrednovanju srpstva hranili su takođe samomržnju onih drugih Srba.

Sledbenici komunističke ideologije kao internacionalističkog i anacionalnog pogleda na svet, bili su značajan drugi regrutni centar srpskih rodomrzaca. I kada su bili u ilegali i kada su uskočili u kočije državne vlasti posle 1945. godine, oni su se isticali u kritici „srpskog nacionalizma”. Vreme njihove vladavine je obeleženo sudskim progonima i osudama „srpskih nacionalista”. Srpski komunisti su u odnosu na druge u SFRJ prednjačili u „čišćenju svoga dvorišta”.

Otuda, potpuno je logično da u vreme razbijanja SFRJ 1991. godine, među Srbima bude najviše rodomrzaca. Emotivno-interesna vezanost za jugoslovenstvo i anacionalnu ideologiju bila je osnovica za napad na srpske zahteve za pravičnim rešenjem srpskog pitanja u SFRJ (autonomija za Srbe u Hrvatskoj, potiskivanje srpskih interesa u BiH, ukidanje paradržavnosti Vojvodine i Kosmeta).

Izbila je na površinu jedna socijalno-intelektualna elita među Srbima koja je optuživala Srbe i profilisala se kao rodomrsci ili „autošovinisti” (Avramović, 2009). Ta socijalno-intelektualna struja se obnavljala porodično i novopridošlicama. Biografije nekih rodomrzaca u Srbiji pokazuju da su odrasli upravo u takvim, funkcionerskim porodicama. Ovde je od najvećeg značaja misaona matrica distanciranja od srpstva i davanje prednosti drugome. Deca srpskih jugoslovenskih komunista, nisu nastavili komunističku ideologiju već su anacionalno stanovište ispunili globalističkim vrednostima ako ne i otvorenim prelaskom na nesrpsku stranu u jugoslovenskoj državi. „Kao retko koji hrišćanski narod Srbi su pokazali da neizmerno vole neprijatelje svoje” (Milosavljević, 2009: 38). Ovaj opšti sud se mora korigovati u smislu rodomrzačke struje intelektualaca. Ne Srbi, već neki Srbi. A ima među njima i onih koji neizmerno vole srpske neprijatelje.

Kako je rođena i kako se širila ideologija o *srpskoj krivici* (koju srpski rodomrsci prihvataju i podržavaju)?

Od 1914. godine, tačnije od Sarajevskog atentata širi se austrijsko-nemačka propaganda o srpskoj krivici za izbijanje Prvog svetskog rata (Dedijer, Vladimir, Sarajevo 1914.) Ta zamisao postala je deo jedne posleratne (kominternovske) revolucionarne politike prema srpstvu i jugoslovenstvu (Lompar, M. 2010.).

U međuratnom razdoblju (1914-1941) Srbi su optuživani za hegemonizam, unitarizam i velikosrpstvo (Milosavljević, Lj. 2009). Srpska krivica je dobila nov jezički izraz: odgovornost za rat se transformiše u odgovornost za stanje odnosa između naroda u Kraljevini SHS. Na talasu srpske krivice stvorena je 1939. godine, Banovina Hrvatska na etničkom načelu dok su druge banovine bile uređene po geografsko-istorijskom.

Tokom istorije jugoslovenske države, lako se prepoznaje ona sloj intelektualaca, političara i državnika među Srbima koji je bez okolišenja i čak uz radosno odobravanje činio ustupke drugoj strani (Slovincima, Hrvatima, muslimanima) koji se mogu tumačiti kao „plod usvojene svesti o srpskoj krivici”. Drugim rečima, „unutar jugoslovenstva postoji neko skriveno kretanje od potiskivanja srpskog stanovišta do pojma srpske krivice” (Lompar, 2010).

Srpsko jugoslovenstvo 1918-1941

U drugoj polovini XIX i početkom XX veka, širi se, preko diskusija o jeziku, shvatanje o etničkoj srodnosti, jednoplemenskoj zajednici Srba, Hrva-

ta i Slovenaca. Vladalo je kolektivno mišljenje o jednom narodu sa tri imena. Srpska politička i intelektualna elita, posle 1918. godine zastupala je stav o „našem narodu” kao nesumnjivoj činjenici. Na dnevnom redu je stvaranje nove nacije - jugoslovenske. „Nacionalisti svih nijansi” zapisao je Crnjanski u „Idejama” 1934/35, okupljaju one iz slovenačke Bele krajine, preko Varaždina, Primorja, bosanska i hercegovačka brda, vojvođanske ravnice, šumadijskih bregova i Stare Srbije. Zajednički atributi „našeg naroda” su iste potrebe, isti folklor, isti običaji, isti mentalitet i skoro ista ekonomska struktura. Na teritoriji na kojoj su nekada vladale Austrija i Turska formira se „jugoslovenska nacija”.

Jugoslovenska država je od početka svog postojanja neprekidno bila suočena sa 1) debatom o motivima i karakteru ujedinjenja - nastanku, 2) problemom legitimnosti vlasti, 3) uređenjem unitarizam-federalizam i položaj srpskog naroda. Za Srbe je nova država bila država „jednog plemena sa tri imena”, što slovenačka i hrvatska inteligencija u najvećem broju nije prihvatila (Janićijević, 1984).

Borba za stvaranje nove nacije u Kraljevini Jugoslaviji bila je forsirana od strane Srba. Otpor je dolazio iz redova hrvatske i slovenačke inteligencije. Uprkos ovakvoj realnosti u kojoj Hrvati i Slovenci brane svoje ime i svoj interes, projektu stvaranja nacije „odozgo” nema kolebanja u kolektivnoj svesti srpske elite.

I pored očiglednosti otpora stvaranju jugoslovenske nacije koji je dolazio od strane dela hrvatske i slovenačke elite, među srpskim naučnicima, umetnicima i političarima, gotovo da nije bilo protivljenja jugoslovenskoj ideologiji. Kao da su bili slepi za uočavanje razlike između političkih ideala i stvarnog političkog života.

Da navedem samo neka imena srpske nauke i stvaralaštva. Istoričar i akademik Vladimir Đorović, univerzitetski profesor psihologije Nikola Popović, lingvisti i predsednik SANU od 1937-1960 Aleksandar Belić, književnik Stanislav Vinaver, Dragiša Vasić, Branislav Nušić, Todor Manojlović, Ivo Andrić, Miš Crnjanski, Milan Kašanin, Isidora Sekulić, Milan Grol, Desanka Maksimović, Sima Pandurović, prevodilac Špenglera Vladimi Vujić, kompozitor Petar Konjović (Janićijević, M. 1984.)

Između dva svetska rata, među srpskim intelektualcima teško je naći ime sa jasnim prosrpskim stanovištem. Jugoslovenstvo je bilo vrhovna politička i kulturna vrednost. S jedne strane su uzdizalo jugoslovenstvo, a s druge se kritikovalo isticanje srpstva, odnosno istiskivalo srpsko ime. Tako, obnova *Srpskog književnog glasnika* 1920. godine zapamćena je i po paradigmatičnom stavu Milana Čurčina da je „srpski trebalo izostaviti” iz naziva časopisa. Političko jugoslovenstvo između dva rata, u srpskoj eliti nije se doživljavalo kao uporišna tačka samomržnje. U tom razdoblju jugoslovenska identifikacija

nije bila ugrožena od protivnike te opcije (srpskih nacionalista) da bi ih stavila na stub krivice. Ponekad bi i projugoslovenska elita, kao u slučaju Crnjanskog, progovorila da se pogledaju stvari i sa „srpskog stanovišta”. Javna pažnja je bila usmerena prema kritici jugoslovenstva koja je dolazila iz redova hrvatske i slovenačke elite. Kralj Aleksandar je bio personifikacija srpskog jugoslovenstva.

Srpska strana je u Kraljevini Jugoslaviji stalno činila ustupke Hrvatima i Slovencima u cilju očuvanja jugoslovenstva. Neobjašnjivi srpski politički mazohizam u Kraljevini Jugoslaviji (i u socijalističkoj Jugoslaviji prim. ZA) Crnjanski je razotkrio proročkim rečima: Slovenci hoće da budu zaseban svet koji nas (Srbe) kritikuju; Hrvati operišu zahtevima za separatizmom. Vreme je, konstatuje Crnjanski da se Srbi okrenu vlastitim interesima, sa realnim gledištima a ne osećajnim i nadzemaljskim. „Inače, trajaće i dalje ova dosadna komedija i završiće se još jednom kao srpska tragedija”. To piše 1934. godine. (Avramović, Odbrana Crnjanskog, 2002). A samo sedam godina kasnije došlo je do te srpske tragedije u NDH.

Srpsko (komunističko) jugoslovenstvo 1945-1991.

Titoističko jugoslovenstvo je konfederalizovalo na institucionalan i ustavno-pravni način srpsko nacionalno biće u SFRJ. Na čelu tog procesa nalazila se hrvatska politika čiji je sadržaj bio „i neutralizacija srpskog faktora na Balkanu” (Lompar, M. 2010). Komunistička SFRJ nije zadovoljila nesrbe uprkos ličnoj vlasti jednog Hrvata (Tita).

Ideološki tip identifikacije sa jugoslovenstvom proizvela je komunistička partija pre i posle 1945. posle Drugog svetskog rata u socijalističkoj Jugoslaviji. Srpski komunisti su neskriveno i nedvosmisleno dali prednost jugoslovenstvu u odnosu na srpske interese. Reč srpski se brisala iz naslova publikacija i ustanova. Ćirilica je sistematski potiskivana u korist latinice. Zaborav Jasenovca je brzo pripremljen. Hrvatski komunisti ruše kompleks Jasenovac 1945. a Srpski komunisti čute. Na mestu klasičnog genocida srpski arhitekta je smislio cvet u kamenu, a nacistički logori u Nemačkoj i Poljskoj su ostali u nađenom stanju da bi bili opomena i sećanje.

Na idejno-kulturnom polju pokrenuta je *Enciklopedija Jugoslavije* sa sedištem u Zagrebu na čelu sa književnikom Miroslavom Krležom. Ona je, kao jedna od ključnih knjiga koju jedna država (nacija) piše o sebi, imala važnu ulogu u produblivanju jugoslovenskog stanovišta srpske nacionalne kulture koja, uzgred rečeno, nije imala sve do 2010. godine svoju enciklopediju. Hrvati su pisali *Hrvatsku enciklopediju* uoči Drugog svetskog rata a prvi tom je štampan 1941. a drugi i treći 1942. godine u Paveličevoj ustaškoj državi.

Enciklopedija Jugoslavije sa prepoznatljivim prohrvatskim pristupom građi, u značajnoj je meri i obimu krivotvorila činjenice i vrednosti srpske kulture. Srpski intelektualci se odriču („samoodricanje”) srpskog stanovišta u korist jugoslovenskog. U odrednici o Crnjanskom u *Enciklopediji Jugoslavije* (Zagreb, 1956, str. 500), srpski književnik Marko Ristić piše: „Nesrećni put kojim je C. išao od svog anarhističko-defetističkog stanja duha do fašizma, istovremeno je i put na kome se gasio njegov talenat.” Tu svoju tvrdnju o fašizmu, Marko Ristić je ponovio više puta, pri čemu nije mario za razloge i argumente (On je morbidno pozdravio streljane srpskih intelektualca 1944. u Beogradu bez suda i zakona).

Srpski političari-komunisti nisu izostajali u obrušavanju na srpski identitet u socijalističkoj Jugoslaviji. Od Đilasa do Latinke Perović odvijalo se takmičenje u verbalnom i krivičnom kažnjavanju podignutih srpskih glava sve u ime odbrane jugoslovenstva i komunizma.

Odnos prema jeziku je od suštinske važnosti za identitet jedne nacije. Teško je razumeti takvo bagatelisanje sopstvenog jezika u srpskoj kulturi tokom poslednjih stotina godina. Pogledajmo samo istoriju rečnika srpskog jezika. Stojan Novaković pokreće 1888. godine pisanje „Rečnika srpskog narodnog i književnog jezika”. Na tom rečniku se radilo do 1953, tačnije do Novosadskog dogovora koji uvodi „srpskohrvatski jezik” a 1959. štampa se prvi tom „Rečnika srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika”.

Kada se 1967. godine pojavali „Deklaracija o položaju i nazivu hrvatskog književnog jezika” u kome su hrvatski intelektualci tražili hrvatsko ime za svoj jezik, srpski su odgovorili „Predlogom pitanja za razmišljanje” u kome se kritikuje poništavanje bečkog i novosadskog dogovora. Oni traže ime za jezik a Srbi podsećaju na lingvističku prošlost umesto da se isto pravo traži i za srpski jezik.

Mirko Tepavac, istaknuti srpski komunistički funkcioner, optužio je u *Politici* 6.marta 1966. godine Moskovljevićev *Rečnik savremenog srpskohrvatskog književnog jezika* da je nadahnut srpskim šovinizmom „u koji ne mogu da se uklupe naša revolucija, federativno uređenje i nacionalna ravnopravnost” (Lompar, M. 2010).

Ali, ta reakcija i ne mora da čudi ako se u 2010. godini pod okriljem SANU objavljuje 16 tom „Rečnika srpskohrvatskog jezika...” (!). Dakle, posle 20 godina od nestanka SFRJ, deset godina od stvaranja bošnjačkog i crnogorskog jezika na temeljima srpskog jezika, srpska naučna inteligencija zadržava dvonacionalno ime za svoj srpski jezik. Ko tako nešto može da objasni?

Repertoar represivnih mera srpskih komunističkih protiv srpskih kritičara političkih kretanja sa antisrpskim namerama vlasti u SFRJ i njenim delovima, bio je bogat: od verbalnih javnih napada, do isključivanja iz vladajuće partije i zatvorskih kazni.

Na naučnu reč kritike predloga ustavnih amandmana 1971. godine i konfederativnom Ustavu iz 1974. odgovoreno je sudskim progonom i zatvorskom kaznom za profesore Pravnog fakulteta, a 1975. godine i profesora Filozofskog fakulteta u BU zbog kritičkog mišljenja.

Na sednici pokrajinskog komiteta kosova 1971. godine srpski članovi PK Kosova Sekulović, Šotra i Stojanović su progovorili o separatističko-nacionalističkim kretanjima na Kosovu. Odmah su skočili Ilija Vakić, Dušan Ristić i Vuk Šaljić da ih osude i zatraže isključenje iz PK Kosova (Avramović, 1990).

Srbi su oduševljeno klicali Titovoj diktaturi i uz najviše državne počasti ga sahranili a Slobodana Miloševića slavili, demokratski izabrali pa isporučili sudu u Hagu na Vidovdan 2001. godine. A da nije imao svoju kuću i dvorište u Požarevcu, ne bi imali gde da ga sahrane.

Sa razbijanjem SFRJ 1991-1999. Srbi i Srbija su postali meta za međunarodno i unutar srpsko blaćenje, vređanje, omalovažavanje, klevetanje, ruganje. U svim antisrpskim akcijama u SFRJ našlo bi se mesto i za ne mali broj srpske intelektualne elite koju možemo da imenujemo kao srbomrscu.

Srpski srbomrsci za ostrašćenu kritiku Srba dobijaju inostrane nagrade u novcu (čak do 100.000 dolara), i akademskim počastima tipa Francuski vitez legije časti i počasnih doktorata na evropskim univerzitetima (Rodomrsci, 2009).

Najvišim srpskim državicima, koji u Srebrenici stoje pored plakata na kojima se Srbi poistovećuju sa genocidom, pokazivanje kolektivne krivice ne smeta.

Među srpskim intelektualcima postoje oni koji ne podnose narod kome pripadaju. Oni kritikuju na bespoštedan način njegovu primitivnost, seljačku mitologiju, tradicionalizam a vlast koja štiti nacionalne interese nazivaju „izolacionističkom”, „ksenofobičnom”, „u sukobu sa celim svetom”. Za njih je uvek srpska vlast kriva za probleme u ekonomskom i političkom životu. Za njih ne postoji delovanje inostranstva osim u funkciji ideala koji treba preuzeti. Poseban oblik antisrpstva je mržnja sopstvenog naroda. U Helsinškoj povelji (br. 40), koju izdaju zastupnici Evrope u Srbiji, može se pročitati nešto kao „endemska sklonost totalitarizmu” ili „nitkovski patriotizam” što je variranje pogromaških reči polusrbina po nacionalnom poreklu Ante Starčevića o Srbima kao „gnusnoj pasmini”. Sa slabom mimikrijom antisrpstvo se može prepoznati i u delovanju nekih srpskih političkih ličnosti. To je doista retkost u politici - da političar ispoljava negativna osećanja prema narodu koji predstavlja.

Kristalni dokaz srpske samomržnje je onaj u kome se traži oružani napad strane države na sopstveni narod. Gaženjem iskonskog prava na samood-

Zoran Avramović, Jugoslovenstvo (i komunizam) - izvori srpske samomržnje

branu – ličnu ili državnu- poništeno je i pravo na samoodržanje. Septembra 1993. godine, na stranicama američkog dnevnika Wall street journal, srpska samomržnja prešla je sa verbalizma na poziv stranim ratnim bombarderima da izvrše agresiju na Srbiju. Zahtev za stvaranje vojnog saveza koji će se obračunati sa Srbijom potpisali su Margaret Tačer, Džordž Soroš, Martin Špegelj, Jevrem Brković. To pismo, kao primer školskih laži o Srbiji i Srbima kao agresorima na prostoru SFRJ potpisao je beogradski advokat Srđa Popović (Pečat, br.141 2010. str. 9). Nešto od te tradicije srpske samomržnje uliva se i u neke NVO kao što je ona koja se brine za zaštitu ljudskih prava (Helsinki odbor za ljudska prava u Srbiji i Fondacija „Biljana Kovačević-Vučo”) i odlazi na Kosovo 2010. godine da ubeđuje Srbe da izađu na albanske izbore 12. decembra. Šta oni rade? Nagovaraju ona malo preostalih Srba da prihvate rezultate NATO bombardovanja i etničkog čišćenja. Nije li to rad protiv nacionalnih interesa a u korist drugih (albanskih i NATO država)? Ni ne slutimo koliko su duboki koreni jugoslovenskog anacionalizma u srpskim generacijama.

Dakle, emocionalna i ideološka identifikacija sa jugoslovenstvom, najdublji je koren pojave srpske samomržnje. Međuratno jugoslovenstvo je bilo razdoblje pokušaja stvaranja nove nacije odozgo („jugoslovenske nacije”), a posleratno državno jugoslovenstvo sa komunističkom ideologijom „bratstva i jedinstva”. Negde emocionalno-idejni sklop ličnosti, negde članovi nacionalno mešoviti porodica, negde pripadnici drugih (odcepljenih) nacija koji su ostali u Srbiji, negde gubitak uživanja u privilegijama jugoslovenstva izazvali su revolt u delovima srpske nacionalne i političke elite. Kraj jugoslovenstva za njih je bio početak mržnje protiv pripadnika sopstvene nacije koji su se zalagali, ostvarivali ili podržavali srpsku državnu i političku emancipaciju. U rađanju ove srpske antisrpske pojave, značajan doprinos, istakli smo napred, dale su i neprijateljske struje prema srpskim nacionalnim interesima u evropskoj politici.

Srpski wishfull thinking

Kada jedna nacionalna zajednica umire? Kad iščeznu zajednička sećanja. Ovu misao je na literaran način iskazao Milovan Đanajlić. „Postoji zločinstvo nametanja lažnih kodova, tuđih lozinki, zločin zavodjenja nedoživljenih sećanja i izmišljenih jubileja, te proglašavanje tuđinaca i neprijatelja za najveće sinove jednog naroda”. (Đanajlić, Pozdrav Mihizu, Politika, 31. januar 1998.)

Opasnost gubljenja zajedničkih sećanja bila se nadvila nad Srbima u XX veku. Kraj jugoslovenske države suočava srpski politički um sa jednom obavezom: da temeljito istraži razlog izgubljenog veka u kome se suštinski pomagao drugi a ne sopstvena nacija. Naš narod je prinuđen da ispravi ogro-

mne greške vlastite istorije. U tome odlučujuću ulogu igra obnova nacionalne svesti i političkog uma Srbije.

U dva poslednja veka evropske i jugoslovenske istorije neke političke struje u zapadnoevropskim državama nisu bile naklonjene srpskim političkim i nacionalnim interesima. Narodi skupljeni u jugoslovensku državu takođe nisu bili imali iskrene političke odnose sa Srbima već su bili zaokupljeni prevashodno svojim interesima.

Oslobađanje od jugoslovenskog zagrljaja odvijalo se uz pregršt političkih dvosmislenosti. Idejni temelj za preispitivanje jugoslovenskog srpstva položila je srpska intelektualna elita (književnici i naučnici). Kada je sredinom 90-tih pokrenuto srpsko pitanje sa stanovišta ravnopravnosti i iseljavanje Srba sa Kosova i Metohije, podigao se bes srpskih i jugoslovenskih komunista. Memorandum SANU iz 1986. godine i nekoliko deklaracija Udruženja književnika Srbije o ustavnim i nacionalno-državnim pitanjima iz 1988. godine predstavljaju dokumenta koja su najviše podigla antisrpsku prašinu a u redovima srpskih samomrzitelja osnovne mete ostrašćene kritike. A u tim dokumentima se samo pokreće pitanje ravnopravnosti srpskog naroda sa drugim narodima u jugoslovenskim okvirima kao i zahtevi za demokratsko preuređenje SFRJ. Saopštenja UKS idu korak dalje – brani se pravo drugih naroda u SFRJ da stvaraju svoje države ali to pravo mora imati i srpski narod (Avramović, 1998). Ideje o nacionalnim državama su već bile razrađene i široko prihvaćene u Sloveniji i Hrvatskoj. Na scenu su stupile političke elite jugoslovenskih republika sa novim političkim pogledima na SFRJ i proces dezintegracije jedne pogrešne države je bio neizbežan.

Kraj jugoslovenske države je neskriveno pokazao neprijateljstvo - unutrašnje i spoljašnje - prema srpskim državnim i nacionalnim pravima. Haranga i repertoar laži protiv Srba dolazili su iz svih pravaca – inostranstva i delova srpske inteligencije.

„Međunarodna zajednica” je uz pripomoć srpske samomržnje, pomogla da se Srbi iz Hrvatske isele. Kako sada stvari stoje Srbi će živeti u Albaniji, Makedoniji, Rumuniji, Mađarskoj, Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji. Dakle, pored matice u još osam država. Mora se napraviti strategija očuvanja njihovog kulturnog i političkog identiteta. Tome treba očekivati otpore od strane onih Srba koji su uvek na strani drugog.

U srpskoj političkoj kulturi treba da se izvrši neka vrsta reforme političkog mišljenja. Mora se prihvatiti činjenica da je od institucija i ličnosti važnija kultura mišljenja zato što mišljenje rukovodi našim ponašanjem kada treba doneti odluku. Političko mišljenje je instrument kolektivnog delanja.

Najpreči zadatak političkog uma u Srbiji jeste napuštanje one kulture mišljenja koja je omogućila da Srbi politički izgube jedan vek tako što su mi-

slili više o drugima nego o sebi i svojim državnim i nacionalnim interesima. To znači da treba suzbiti njegovu emocionalnu osnovu (vitalne instikte, mističnost, „lebdeće sadržine”). Potrebno je napustiti brze konstrukcije i utopijsko mišljenje. Imaginativno mišljenje ne bi smelo da preovlađuje u strukturi političkog mišljenja. Da napusti etiku čiste volje.

Umesto lebdećeg mišljenja i wishfull thinking srpska politička kultura treba da se zasniva na realističkom procenjivanju činjenica, u prvi plan treba da postavi odnos uzrok-posledica, da kritički posmatra istorijske događaje i da afirmiše etiku odgovornosti. Saznajno stanovište o istoriji treba da se koncentriše oko racionalizma, empirizma i u određenoj meri skepticizma.

U svojoj političkoj budućnosti Srbi treba da napuste naivnu veru u druge narode i države i da se okrenu nekoj vrsti samoispravljanja. Da uvek zadrže u sećanju činjenicu da su Srbi organizovali demonstracije zbog položaja koruških Slovenaca (a pre toga su vikali „Trst je naš”) u vreme kada su srpske porodice počele da pakuju stvari za selidbu sa Kosova i Metohije. Ko zaboravi svoje greške, ponoviće ih pre ili kasnije.

Zaključak

Malo je naroda u istoriji čiji su politički i intelektualni predstavnici u tako kratkom razdoblju toliko štete naneli njegovim interesima. Pomagali su emancipaciju drugih naroda u Jugoslaviji (ili je nisu sprečavali) i pri tom radili direktno protiv svojih interesa. To su bile činjenice ali srpska politička misao nije bila spremna da pronikne u pravi izvor tog neviđenog arčenja istorije i zamračivanja vlastite budućnosti. Svi su imali svoja nacionalna krila sa jasnim političkim ciljevima, a jedino se srpski narod zanosio jugoslovenstvom i komunizmom. Jugoslovenstvo je bilo zamena za srpsku državu. Taj model države je udaljio Srbe od društvene i političke stvarnosti. Komunizam je najviše svojom utopijom opio srpsku naciju.

U društvenoistorijskoj stvarnosti Srbi su, od strane nesrpskih elita, imenovani kao kolektivni krivci za stanje u jugoslovenskoj državi. Tu tezu o krivici preuzeli su i delovi srpske srbomrzačke inteligencije i političari.

U Kraljevini SHS Srbi su bili krivi za stanje u državi zbog hegemonizma, unitarizma i velikosrpske ideologije. U SFRJ Srbi su bili krivi zbog ideologije „bratstva i jedinstva”. Srbi su 1991. godine pa sve do 1999. bili krivi za razbijanje države SFRJ. A ustaški, komunistički i nacionalno-verski i politički separatistički pokreti od 1918. do 1991. godine deluju antisrpski.

Tu krivicu su forsirali svi separatisti u SFRJ. Ali, stvar je u tome što su je širokogrudno prihvatili i delovi srpske inteligencije i političke (državne) elite.

Objašnjenje za srpsku samomržnju trba potražiti u psihološkim strukturama ličnosti, socijalnim i političkim aspiracijama pripadnika ovog sloja, materijalnim pogodnostima, ideološkim modama. Čvrsta vezanost za ideju države (Jugoslavija) i političku ideologiju (komunizam) predstavlja onaj pojmovni okvir koji vodi do najснаžnijeg izvora srbomržnje. Mehanizam identifikacije za ove političke i ideološke vrednosti, koje suštinski odbacuju nacionalne tradicije i vizije, morao je da strasno osudi njihove protivnike. Otpor jugoslovenstvu i komunističkoj vlasti od strane dela srpskih intelektualaca i političkih aktivista, tretirao se kao izraz srpskog nacionalizma u različitim formama – od blažih osuda do teških verbalnih osuda (mračnjaštvo, ksenofobija, autizam) do zatvora.

Dokaze za ovu tvrdnju lako je otkriti u javnom delovanju srpske društvene elite od 1918 do 2010. godine. Od pojedinaca koji su javno saopštavali svoje stavove o gresima i krivici Srba do organizovanih nastupa sa stranim finansijskim sredstvima, dato je i previše dokaza o netrpeljivosti prema sopsstvenoj naciji, njenim istaknutim ličnostima, tradiciji, običajima.

Kraj jugoslovenske države je činjenica koju srpska nacionalna elita treba da pozdravi. Na ruševinama nekadašnje države treba da se izgradi nova srpska državna zgrada u kojoj neće biti ideološkog i političkog lutanja u pogledu srpskih kolektivnih interesa. Ne može se sa sigurnošću tvrditi da u njoj neće stanovati neki novi srpski rodomrsci. Ali, zasigurno, biće ih manje. Neće biti onih skrivenih nacija-država koji će imati prednost u odnosu na sopsstvene interese. Srbi će u najvećem broju biti objektivni a da pri tom ne prelaze na drugu stranu.

Literatura:

1. Avramović, Z. (1998): Drugo lice demokratije, Filip Višnjić, Beograd
2. Avramović, Z. (2007): Politika i književnost u delu Miloša Crnjanskog, Novi Sad
3. Avramović, Z. (2009): Rodomrsci, Grafomarketing, Kultura polisa, Novi Sad
4. Avramović, Z. (2002): Odbrana Crnjanskog, Novi Sad
5. Antonić, S. (2008): Kulturni rat u Srbiji, Zavod za udžbenika, Beograd
6. Brdar, M. Radović, S.(2006): Semiotika antisrpske propagande, NSPM 1-4, Beograd
7. Vasović, M. (1997): „Karakteristike grupnih identifikacija i odnosa prema drugim etničkim grupama”, u Između osporavanja i podrške, IDN, Beograd.
8. Vuković, S. (2009): Etika zapadnih medija (antisrpska propaganda devedesetih godina 20 veka), Izdavačka knjižarnica, Novi Sad
9. Gligorijević, B. (1986): „Jugoslovenstvo između dva rata”, JIČ, 1-4, Beograd.
10. Dimitrijević, V. (2010): mala knjiga velike mržnje, Lio, Čačak

11. Đuretić, V. (1985): Saveznici i jugoslovenska ratna drama, Narodna knjiga, Beograd
12. Jovanović, S. (1940): „Jugoslovenstvo između jučerašnjice i budućnosti”, SKG, Br. 11. Beograd.
13. Janićijević, M. (1984): Stvaralačka inteligencija međuratne Jugoslavije, IDN, Beograd
14. Ković, M (2007): Dizraeli i istočno pitanje, Klio, Beograd
15. Krestić, V. (1988): Srpsko-hrvatski odnosi i jugoslovenska ideja u drugoj polovini XIX veka, Nova knjiga, Beograd
16. Lompar, M. (2009): Moralistički fragmenti, Nolit, Beograd
17. Lompar, M. (2010): Titoizam i hrvatska kulturna politika, letopis Matica srpske, mart, Novi Sad
18. Lompar, M. (2010): „Spomen principu”, Pečat, br.136. Beograd
19. Milosavljević, Lj. (2009): Putovođe i smerovi, Filozofski fakultet, Niš,
20. Radojičić, M. (2009): Istorija u krivom ogledalu (Nevladine organizacije u Srbiji i politika interpretacije novije srpske istorije), Institut za političke studije, Beograd
21. Simeunović, D. (2007): Srpska kolektivna krivica, Nolit, Beograd
22. Stojanović, S. (1997): Propast komunizma i razbijanje Jugoslavije, Filip Višnjić, Beograd
23. Čubrilović, V.(1982): Istorija srpske političke misli u 19 veku, Narodna knjiga, Beograd
24. Petrović, R.(2005): Crnogorske ustaše, Autor-agent, Beograd
25. Srbija mora umreti (1995): (Zbornik radova o Srbima), Filip Višnjić, Beograd

YUGOSLAVIA (COMMUNISM) - CAUSES SERBINA SELF HATED

Summary: The author analyze resources of Serbian self hate in the 20 century. This form public opinion and behavior within Serbian people, were condition(causes) new Yugoslav state (1918) and ideology of communism. All separatist movement deals with anti Serbian goals. The role of foreign anti Serbian propaganda analyzed. The part of Serbian national elite that accepted propaganda of Serbian guilty and based on it self hated opinion is considered. Opposition Yugoslavia and communist power from Serbian patriotic intelligentsia were treated as reaction and dark form public opinion. In the conclusion, different form identification with Yugoslavia ideology is main causes Serbian self hated, is emphasized.

Key words: Yugoslavia, communism, self hated, national elite.